

HUSZÁR GYÖRGY: A SZABADSÁGHARC FOGORVOSAI¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével
Közreműködött: Kapronczay Károly és Szállási Árpád**

Fogorvosi viszonyaink 1848–49-ben

A fogászattal foglalkozók előképzettsége igen különböző volt. A pesti, bécsi és honosított külföldi oklevelű orvos és sebészdoktorokon kívül sebészek, sebész-alapképzetségű fogászmesterek foglalkoztak fogászattal. Bizonyos fogorvosi beavatkozásokat – elsősorban foghúzást – a még elvétve működő borbélysebészek, fűrdősebészek is végeztek vidéken. A fogászattal foglalkozó fogtechnikus alakja csak a századforduló után jelentik meg nálunk.

Hazánkban a sebészképzés egészen a XVIII. század végéig csakis sebészcéhekben történt. A sebgyógyítást és foghúzást a sebészek mint mesterséget tanulták. A nagyszombati, illetve pesti egyetemen a sebészképzés 1770-ben, a kolozsvári liceumban 1787-ben kezdődik. A katonai szolgálatra kiképzett sebészek, felcserek (Feldscherer, tábori borbély) külön katonai sebésziskolában tanultak. Ilyen volt 1785-ben II. József által alapított Josephinum, de volt ez

¹ Forrás: Huszár György: A szabadságharc fogorvosai. = Fogorvosi Szemle, 1949. pp. 222–232.

A szerző által felhasznált irodalom:

Bugát Pál – Flór Ferenc: Magyarországi orvosrend névsora. I. 1840-re. Pest, 1840. Trattner. 152 p.

Csillag István: Szuronyos puská a 48-as honvéd kezében. = Honvéd, 1948. 8–9.

Dósa Dénes: A szászvárosi ev. ref. Kun Kollegium története. Szászváros, 1897.

Engländerné Brüll Klára: Orvosok és kórházak Pest-Budán. A legrégebbi időktől a városok egyesítéséig. Bp., 1930.

Földes Éva – Szabó Emma: Kossuth Zsuzsanna. A magyar szabadság ismeretlen hősnőjének élete és levelei. Bp., 1944.

Görgey Arthur: Életem és működésem Magyarországon az 1848. és 1849. években. Ford. németből: id. Görgey István. Bp., 1911.

Görög Ferenc: A szászvárosi ref. Kun Kollegium évkönyve. Kolozsvár, 1925.

Honfi Tihamér: Kossuth Naptár. Bp., 1881.

Kazinczy levelezése. 14. köt. Bp., 1904.

Kelemen Lajos: Az Erdélyi Múzeum Egyesület története. Emlékkönyv az Erdélyi Múzeum Egyesület félévszázados ünnepére. Kolozsvár, 1909–1942.

Molnár Béla: Kassa orvosi története. Kassa, 1944.

Pap Dénes: A nemzetgyűlés Debrecenben. Lipcse, 1870.

Pap Dénes: A nemzetgyűlés Pesten 1848-ban. Pest, 1866.

Salamon Henrik: A magyar stomatológia története. Bp., 1942.

Kézirattári és levéltári források:

MOL Orvokari, 1848. Pos. 157.

MOL Orvokari, 1848. Fons. 9. Pos. 80.

MOL Hüm. 1849. eöo. 559. H.

MOL Hun. 1848. 1413. H.

MOL Igazságügyminisztérium D. 236. 4055. 1849.

MOL Hüm. 1849. eüo. 2412. H.

MOL Hüm. 1849. 16. 016.

időben sebészképző tanfolyam a pesti katonakórházban is. A katona-sebészi intézmény által képesített sebészt „tábori sebész”-nek nevezték.

Az egyetemi sebésztanfolyam sebészmestereket és polgári sebészeket képzett. Ez utóbbiak alacsonyabb fokozatot jelentettek és csak három évi borbélyműhely-gyakorlatot (borbélylevél) és írni-olvasni tudást kellett mint alpműveltséget igazolni. Tanfolyamuk két évig tartott és oklevelük kiállítás díja is kisebb, mint a sebészmestereké, akik három évig tanultak és némi latin nyelvtudásuk is volt. A borbélyból lett polgári sebészek közül nem egy, oklevele megszerzése után is, fenntartotta a borbélyműhelyét, segédek és inasokat is alkalmazott. Az ilyen műhelyekben a köpölyözés és foghúzás volt a leggyakrabban végzett „sebészei” művelet.

1848-ban az Orvoskar kérte a sebészi tanfolyam megszüntetését, mint fölöslegeset és az állam igényeinek meg nem felelőt. Eötvös József közoktatásügyi miniszter rendeletet is ad ki, melyben a következő évre a sebészi tanfolyamot megszünteti. A sebészi tanfolyam megszüntetése körül éles vita indult meg az orvosok és sebészek, valamint a sebészmesterek és polgári sebészek között. A vitatkozó felek politikai érvekkel támasztották alá véleményüket.

A sebészmesterek és polgári sebészek alpműveltségi fokát csak később (1851–52) emelték. A fogászmestereknek legalább a polgári sebészi tanfolyamot el kellett végezni. A „magister artis dentariae” diploma megszerzéséhez a vizsga a következő tárgyakból volt kötelező: a száj bonctana, a fogak és a környező részek kór- és gyógytana, fogászati eszközök alkalmazása.

A fogászat oktatására nézve nagyjelentőségű volt Nedelkó Dömének 1844-ben kinevezése a fogászat rk. tanárává. Az új professzor működésének kezdetén tárgyának bizonyos tekintélyt szerzett. Ezt bizonyítja két érdekes adat. Az 1848. évi független felelős magyar minisztérium egyik jelentős törvényalkotása az 1848. XIX. tc., az ún. egyetemi törvény. E törvényből kifolyólag a tanári kar tanulmányi reformot készített. E javaslat foglalkozik az orvosi oktatás tárgyával és javasolja, hogy a „fogászat orvosi szigorlat tárgyává teendő”.

A tanári karon kívül a külső orvosi karból kiküldött választmány is készített oktatási reformtervezetet. Ebben az laboratóriumban is szerepel a fogászat mint oktatásra szükséges tan. A javaslat fizetéses rendkívüli tanárt ajánl a fogászat oktatására. (Nedelkó fizetéstelen rk. tanár volt.)

A javaslatok megvalósítását a szabadságharc bukása megakadályozta. De a javaslatok mutatják, hogy 1848-ban, a szabadságharcnak és igazságnak légkörében a mi szakmánknak jelentőségét és fontosságát felismerték.

Nedelkó kinevezése előtt is volt már vállalkozó a fogászat egyetemi oktatására: Dr. Turnovszky Frigyes, aki 1841-ben rendes, és 1842-ben rendkívüli tanárságot kért. Kérését elutasították. A 48-as időket alkalmasnak találhatta Turnovszky arra, hogy kérését megismételje. A pesti orvos-sebészi tanári kar 1848. július 4-én tartott ülésének jegyzőkönyve szerint:

„Turnovszky Frigyesnek megengedtetik, hogy saját lakásában a gyakorlati fogászatból mint magántanító előadásokat tarthasson.”

A tanári kar ülésén Nedelkó is jelen volt. Turnovszky venia legendi-je, mint forradalmi idők terméke, a szabadságharc után érvényét veszíthette.

Nedelkóról még csak annyit, hogy nem vett részt a 1848/49-es eseményekben, a szabadságharc után állásában mint „gutgesint”-et meghagyták. A szabadságharc után azonban meleg barátság fűzte Görgei Artúrhoz.

A fogorvosaink száma XIX. század derekán

A fogorvosi gyakorlatra mint fentebb kifejtettük, számos különböző oklevél nyújtott módot. Mégis a fogorvosok száma igen csekély. A foghúzással – a leggyakoribb fogászati beavatkozással – majd minden orvos és sebész foglalkozott. A fogkezeléssel foglalkozók, magukat fogorvosnak

nevezők, számának megállapításához kevés az adatunk. Salamon Henrik a pest-buda-óbudai fogorvosi viszonyok alakulását címjegyzéki kutatás alapján állította össze. A XIX. század közepén a pest-budai fogorvosok száma 6–8 között változik. 1848-ban Pesten 16500 lakosra egy fogorvos jut. A vidék fogorvosi viszonyait még nehezebb megállapítani. A Bugát–Flór-féle 1840. évi orvosi névjegyzékben összesen két vidéki fogorvos szerepel (Richter Aloys, Sopron és Wolf N., Győr). Zétény honvédorvosokat felsoroló munkájában is csak két vidéki fogorvos szerepel (Zinz, Nagyszeben és Biróy, Nemesmilitics). Lészai Dániel szászvárosi fogorvos, 1848–49-ben képviselő. A magyar vidéki városok orvos-fogorvos történelme – igen elhanyagolt terület – volna hivatva tisztázni fogorvosainknak száz évvel ezelőtti számát.

Fogorvosi vonatkozású öncsonkítások a szabadságharc alatt

A szabadságharc alatt úgy a honvédség, mint a császári sereg korszerű fegyvere az 1841. évi mintájú gyutacsos puska volt. A gyalogság oktatási szabályzata szerint a gyutacsos puska töltéséhez nyolc fogás volt szükséges. A harmadik vezényszó „Töltésre kanyarítsd!”. A végrehajtásra pedig a következő:

„...a puskát balkézben tartva, függőleges állásban ballába hegyéhez leereszti, utána a töltényt szájához emeli és a papírtokot a lőpor felett leharapja, illetve a fogával letépi, a leharapás után a keletkezett nyílást összeszorítja, hogy a lőpor ne hulljon ki.”

A gyutacsos puska használata következtében a szabadságharc idején a katona alkalmasság feltétele volt legalább egy találkozó frontfog-pár jelenléte. A szabadságharc idején a frontfogak kihúzása mint öncsonkítás, ismeretes volt. A gyutacsos puskát, újabb modernebb fegyverek váltották fel, a szabályzat is változott, de ilyenfajta öncsonkításos próbálkozásokat még az első világháborúban is elkövetek.

A szabadságharcban részt vett fogorvosokról

Az 1840. évi magyar orvosi névjegyzékben 1634 orvos, sebészmester és sebész szerepel. Zétény honvédorvosi névsorában 839 személy szerepel. Ha ezeket a nagy számokat összevetjük a századforduló idején működő ismert fogorvosok csekély számával, akkor nyilvánvaló, hogy számszerűen kiemelkedő adattal nem büszkélkedhetünk a szabadságharc alatt. Mégis ki tudunk emelni néhány személyt és adatot a feledés homályából, ami azt bizonyítja, hogy fogorvos elődeink a többi orvostársaikkal együtt 1848–49-ben eleget tettek kötelezettségüknek.

1. BARNÁ IGNÁC 1822-ben született Nagyváradban. 1848-ban lett orvosdoktor. Barna Ignác személyével és jelentőségével Salamon bőven foglalkozott, őt „a fogászat második tanítójának hazánkban” nevezte. Szabadságharc alatti működésével Salamon röviden végez: „...a fiatal doktor az 1848-i szabadságharc kitörésekor azonnal belépett a magyar hadseregbe és mint a Hunyadi-huszárok ezredorvosa végig szolgálta az egész hadjáratot.”

Barna Ignác azonban sokkal jelentősebb szerepet játszott a szabadságharcban. Zétény, aki eléggé nem értékelhető szorgalommal gyűjtötte össze a honvédorvosainkra vonatkozó adatokat, számos levéltári adatot közöl Barna Ignáccal kapcsolatban. Barna 1849. március 16-ig szolgál, mint főorvos a 13. huszárezrednél, akkor megbízást kap a Nagyváradban felállítandó kórház felügyeletére.

1849 januárjában Kossuth és Mészáros kinevezi Flór Ferencet a hadügyminisztérium egészségügyi osztályának főnökéül. Flór igen nagy terhet vesz át, de jól oldja meg feladatát. A

tábori kórházak ellátása terén igen nagy volt a zavar. Hogy a problémákat Kossuth milyen komolyan értékelte arra jellemző, hogy kedvenc húgát, Meszlényiné Kossuth Zsuzsannát 1849. április 16-án kinevezi az ország főápolónőjének. (...)

A kinevezést azonban éles kritika követte Görgei és környezete részéről. De Kossuth Zsuzsanna sem volt meglegedve helyzetével és levélben kér Kossuth Lajostól határozottabb, nagyobb hatáskört. Görgei „dühösen” ellenezte Kossuth Zsuzsanna kinevezését és környezete gúnyból Kossuth Zsuzsannát „Zsuzsi tábori dajka” névvel emlegette. Görgei emlékirataiban így ír a kinevezésről: „Egyik napon a kormányzó egyik nővérének országos főápolónővé kinevezése s azonfelül egy, Klapka tábornok által sajátkezűleg aláírt hadügyi rendelet lepett meg, mely az országban létező valamennyi kórházi hatóságot minden szolgálati vonatkozásban a nevezett országos főápolónő kormányának rendelte alája.

A szépnemnek a betegápolásra való képességeit ugyan senki nem vonta kétségbe de beteget ápolni, meg egy országnak, nevezetesen egy hadseregnek háborúban «betegápolási összes ügyeit» szervezni és kormányozni mégis csak különböző két dolog.”

Görgei a későbbiekben ezt is mint olyan momentumot említi, ami Klapka hadügyminiszter gyengeségére jellemző és ami őt (Görgeit) többek között a hadügyminisztérium átvételére indította.

Valószínű, hogy Görgei aggályai közrejátszottak abban, hogy Meszlényiné Kossuth Zsuzsanna mellé Barna Ignácot rendelik mint adjutánst. A kinevezés célja, hogy „szakértelmességi” szempontból segítségére legyen. Kinevezése szerint kötelessége lesz a kórházak állapotáról egyenként jelentést tenni. Barna Ignác rangja százados rendező főorvos. Sokat utaznak, Kossuth Zsuzsannával 72 kórházat látogatnak meg. (...)

Barna Ignác a szabadságharc után rövid ideig Pesten marad, majd öt évig Bécsben tartózkodik, ahol fogászatot tanul, 1865-ben magántanár lesz. Szépirodalmi téren sokat működik. 1894-ben hal meg.

2. LÉSZAI DÁNIEL neve is ismert a fogorvosi történelemben. (...) „Lészai Dániel (fogarasi) orvosdoktor, kir. tanácsos született 1798-ban Szászvárosban, itt végezte középiskoláit: azután Nagy-Enyeden jogot és teológiát hallgatott. 1825-ben Bécsbe ment az orvosi tudományok tanulására, ahol 1829-ben orvosdoktori oklevelet nyert. Szülővárosa, még mint IV. éves orvosnövendéket, orvosává választotta. 1848–49-ben mint országgyűlési képviselő ott volt Debrecenben és Szegeden is.”

Ennél a mondatnál álljunk meg. Először is egy fogorvos-történelmi tévedést tisztázzunk. Fogorvos-történezeink azt írják róla, hogy „1849-ben mint képviselő Szeged és Debrecen városokat képviselte”. Ez elírás, mert Lészai Szászváros képviselője volt és mint ilyen képviselte kerületét Debrecenbe, illetve Szegedre menekült országgyűléseken. Politikai működését illetőleg kevés adatot sikerült csak felkutatni.

Az 1848–49. évi Közlöny nemzetgyűlési tudósítás rovatában néhányszor szerepel a neve. 1848. július 24-én mutatja be mandátumát, néhány nap múlva igazoltnak jelenti ki a felülvizsgáló bizottság a képviselő megbízását. A 48-as parlamentben gyakran van névszerinti szavazás. Nyolc alkalommal olvasható Lészai neve a kormányjavaslatot támogató igennel szavazó képviselők között. A Közlöny 1848. szeptember 3-i számában hosszú nyilatkozatot találunk Pap Zsigmond képviselő beszédével kapcsolatban. A nyilatkozat visszautasít minden ékverési szándékot a magyarság és az erdélyi románság között.

„Ismerjük mi az oláh nemzetet, menten közte növekedtünk, egy békeszerető, szelíd jellemű nép az” – mondja a nyilatkozat.

Az aláírók, 11 erdélyi politikus, köztük Wesselényi Miklós, Jósika Miklós, Teleki Domokos és Lészai Dániel is. A nyilatkozatot az összes hírlapok átvették. Lészai mentalitására jellemző, hogy követte az országgyűlést Debrecenbe és később Szegedre is „s mindvégig ottmarad, amíg egyáltalán lehetséges volt”.

A szabadságharc leverése után elbujdosott, 1850-ben kegyelmet kap, hazatért Szászvárosba és ott orvosi és fogorvosi gyakorlatot folytatott.

Doktori értekezése: 'Dentitio prima et secunda investigationibus novis illustrata', a disszertációk általános jelentőségén jóval túlemelkedik. Mutatja ezt az is, hogy egy év múlva második kiadásban jelenik meg. Lészai munkájára még a század végén is hivatkoztak.

Fogászati vonatkozású közleményei a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Munkálatai (1844. V., 1856. IX.) és Ztsch. f. Naturheilkunde (1851)-ben jelentek meg.

Lészai neve és levelei többször szerepelnek a XIX. század irodalmi nagyságainak (Kazinczy, Jósika, Mikó) könyv alakban megjelent levelezéseiben. Ez is mutatja értékét.

1842-ben Lészai 1000 db görög, római és újabkori érem- és rézpénzből álló gyűjteményét felajánlja az Erdélyi Múzeum Egylet éremtárának. Közéleti tevékenységének középpontjában a szászvárosi ref. Kun-kollégium algondnoki tisztsége volt. Az ősi kollégium kibővítésében, felvirágoztatásában jelentős a szerepe.

1872-ben halt meg Szászvárosban, az 'Orvosi Hetilap' is megemlékezik haláláról.

3. COHN LEONHARDT a polgári származású sebész-fogorvost jelentette a szabadságharcban. Neve szerepel a már említett fogorvosi névjegyzékben. Salamon néhány – nem túl hízelgő – mondatot szentel neki történelmében: „Cohn Leonhardt volt sokáig az egyetlen budai fogorvos. Az ottani társaságokban, kaszinókban vén betörőnek nevezték... A fogakat törte be.”

Zétény honvédorvosi névjegyzéke alapján kezdtem foglalkozni személyével. Vezetékneve legtöbbször Cohn-nak, néha Kohn-nak íratik, a keresztnéve kettős Jakab Leonhardt. A Jakab nevet rendszerint csak J.-nek rövidíti, vagy le is hagyja. A Leonhardt név mint Leonhard és Linhard is szerepel. A levéltári adatok alapján rekonstruálható Cohn Leonhardt élete, fogorvosi működése, szabadságharci tevékenysége. Ezen írásokban sok adatot nyerhetünk magyarországi sebész-fogászmesterek tevékenységéről.

Cohn Leonhardt 1813. október 21-én születet Budán. 1829-ben szerzett sebészmesteri, szülész- és fogászmesteri oklevelet a bécsi egyetemen. 1830-ban telepszik le Budán. Az 1831. évi kolerajárvány idején a Tabán kirendelt kolera-orvosa. Működésével igen hamar meg voltak elégedve. Báró Mednyánszky Alajos egészségügyi osztályfőnök felbuztatja, hogy mintegy jutalmául működésének, kérvényezze meg az udvari fogorvosi tisztséget. Cohn Leonhardt számos bizonyítványt mellékel kérvényéhez, amelyek fogorvosi készségét, kolerajárvány alatti buzgó tevékenységét, és erkölcsi megbízhatóságát igazolják. A bizonyítványok aláírói között a magyar orvostörténelemből ismert személyek is vannak: Patachich városi főorvos, Nehr orvos- és sebész-doktor, Streit-Serenich orvoskari dékán, nádori udvari orvos, Windisch első városi fizikus, a Rókus Kórház igazgatója, Mokossinyi orvos, szülész és bölcsészdoktor, pesti fakultás tagja, Christen, Buda város első fizikusa, kórházi főorvos, Köfflinger városi fizikus, a kolera-elhárítás vezetője. De bizonyítják buzgalmát a már említett Mednyánszky Alajos, Barth városi előljáró, Király Buda-tabáni plébános és Klinger budai lelkész is. (...)

Schedius Lajos kir. tanácsos, bölcsészeti kar szeniora és professzora bizonyítványában kiemeli Cohn Leonhardt ügyességén kívül azt, hogy erkölcsi okoknál fogva olcsón dolgozik.

Cohn Leonhardt fogpótlásai nem maradtak az akkori bécsi nivå alatt, teljes felső lemezes protézist rugóval rögzíti, fix pótlásokat is készít. Ez utóbbi a 'Honderü' 1843. évfolyamában Petrichevich Horváth Lászlónak az 1843. évi iparműkiállítási beszámolójából az alább idézendő részlet bizonyít:

„És hogy az arszlánkellékeknek legtítkosb árnyékozatairól is bizonyítsunk gondosságunkat: Cohn Leonárd budai (184), s Pfeffermann Péter pesti fogorvos urak saját találmányú jogait, fogragaszait, és egész fogsorait (201) van szerencsénk végül bemutatni, sőt netáni szükség esetében a sokkal drágább párisiak helyében egész arszláni lelkiismeretességgel méltóságtoknak följánlani.”

Fogragaszon minden bizonnyal a hídszerű pótlást érti.

Cohn Leonhardt a szabadságharc alatt a promontori tábori kórházban működött mint főorvos.

Aizinger András, Budavára felesküdt tisztifőorvosa, mint az I. hadtest promontori kórházának igazgatója, Cohn Leonhardtnak a következő bizonyítványt adja:

„Alulírott ezennel hitelesen bizonyítom, hogy Kohn Leonhard sebész-mester úr Promontor helységben egész május hó lefolyta alatt az ottan alapított első hadtest Kórházában mellettem mint főorvos minden díjazás nélkül működött és az oda küldött betegeket valamint a Buda vára bevétele után hátramaradt megsértetteket szorgalmasan ápolta.”

Egy másik okmány szerint 1849. június 28-án Cohn Leonhard hadnagy alorvosi ranggal és illetményel kinevezik és a VII. hadtesthez vezényelik.

Cohn Leonhard figyelemreméltó cselekedete a szabadságharc alatt Kossuthhoz intézett beadványa. Ebben országos utazó fogorvosi intézet felállítását javasolja, úgy a hadsereg mint a polgári lakosság számára.

Íme a kérvény teljes szövege:

„Mélyen tisztelt Kormányzó Elnök Úr!

Alázattal alulírott áthatva Mélyen Tisztelt Önnek az édes haza minden lakosa számára magasztos gondoskodó munkálkodása javától, mind a szenvedő emberiség, mind szent hivatása érdekétől felhivatva érzi magát egy országos fogorvosi intézet létrehozását indítványozni és ezen hivatalra magát következő okoknál fogva alázattal ajánlani:

1. ször: Miután még az előbbi szívtelen kormány alatt is a kis városok s falvakban lakó szenvedő szegénysorsú emberek – kik az orvosi segély jótéteményében olly könnyen nem részesülhetnek – szembetegségek különös szakorvosokkal azáltal láttattak el, hogy utazó országos szemorvosok intézete alapított alázattal alulírt magam is azon reményt táplálom, miszerint hát mosti bölcs s emberszerető Kormánynak is – miután fájdalom a veszedelmes száj és fogbetegségekben a gyakran rosszul alkalmazott vagy szakismeretlenek által elhanyagolt műtéteknél fogva vajmi sok áldozat esvén el és így a hazának gyakran hasznélvező fiai vesztek el, – hogy Kedves Kormányunk már a szűkölködő szenvedők iránti irgalmában és olly féle balesetek s sanyargások elhárítása s kikerülése végett jutányosan díjazott utazó országos fogorvos alkalmazása által a szerencsétlen betegekről gondoskodni méltóztatik.

2. ször: Hogy az alulírottnak egy országos segélyhozó fogorvosi hivatalra teljes képessége van, tanusítják nemcsak az (A) alatt másolatban ide mellékelt kétrendbeli diplomája s (B) alatt több orvostudor bizonyítványai, hanem azonfelül a budai vár. tanács, plébánia s albírótság adta (C) dícséretetek, valamint más hiteles s tekintélyes személyekéi, hol egyszersmind az alulírottnak becsületes jelleméről s több nagyhasznú nyilvános intézetek létrehozása iránti érdemeiről említés tétetik, mely bizonyítványokat az alulírt még nagyobbára az 1831-beli cholera ideje alatt az akkori egészségfőnök Mednyánszky Bíró tanácsára azért gyűjte, hogy az udvari fogorvosi hivatalt elnyerhesse, mit azonban az austriai inhumania, a Dinastia gondolkodásmódja és vallásfelekezeti végett, mellyhez tartozom, el nem értem. Végül van szerencsém (D) alatt bizonyításul előhozni, miszerint sebészeti képesség tudományomnál fogva Promontoron az I-ső hadtestünk ideiglenes kórodájánál mint főorvos örömet működttem, valamint (E) alatt budavárosi tanács megdicsérése, midőn legújabb időben több évekig mint a községi előjárósága viselése után a hivatalt lettettem.

3. ször: Alázattal alulírt megígéri, miszerint nemcsak az alkalmaztatásában, mint fogorvos a szűkölködő szenvedőknek – szokása szerint – használni, hanem azonkívül minden más alkalmaknál a hol csak kell s lehetend, hasznos szolgálatokat tenni.

Alázatos kérelmének teljesítéséért esdvén a legvalódibb tisztelet érzetében marad a Mélyen Tisztelt Kormányzó Elnök Úrnak

alázatos szolgája

Cohn Linhardt I.

sebész s fogászmester

Budán Nyárelő 11-én 1849.”

Cohn Leonhardt utazó fogorvosi intézet gondolatának felvetésével megelőzte korát. Ma, amikor autóba szerelt vándorambulanciákkal kísérletezünk, meg kell hajtanunk az elismerés zászlaját a szakmai előd előtt, aki száz évvel ezelőtt, ekhós szekerek idején már felvetette a vidék fogorvosi ellátatlanságának orvoslására az utazó fogorvosi intézet gondolatát.

Cohn Leonhardt portréját kiegészíti még, hogy 1848 körül az óbudai hitközség elnöke, három éven keresztül a sebészközség első elnöke. Buda város tanács által 1848. évben kiadott erkölcsi bizonyítvány szerint jótékony emberbarát, aki különösen a kisdudovó-intézetek felállítása körül tevékenykedett. Zétény névsorában három fogorvos szerepel még.

3. BIRÓY ALBERT nemesmiliticsi sebészfogász, aki az utáskarnál szolgált mint hadnagy orvos. Más adat nincs róla.

4. ZINZ KÁROLY honvédhadnagy orvos 1826. vagy 1827-ben született Medgyesen, Grácban 1850-ben szerzett sebészmesteri diplomát. A szabadságharc után fogorvosként működik. Nagyszebenből beszerzett adatok szerint a címtárakban mint sebész, fogorvos és fogtechnikus szerepel, aki saját házában lakik. 1892 körül elköltözik a városból.

5. ROSENBERG KÁROLY az 1848-as idők előtt nyolc esztendőn keresztül Batthyány Lajos miniszterelnök háziorsosa volt. Törzsorvosi állásáért a hadügyminisztériumhoz intézett kérvényében „okleveles orvostudor-sebész-fog- és szemorvos”-nak és „minden tábori orvosok közt a legidősebb”-nek nevezi magát. A honvédorvosi működését a 2. zászlóaljnál kezdi, majd áthelyezik Kassára a 9. zászlóaljhoz a veressipkásokhoz. Később a fehértemplomi honvédkórház igazgatója lesz. Igen büszke arra, hogy 840 betege közül csak 7 hal meg. A hadügyminisztériumnak felajánlja, hogy megírja a tábori orvosi szolgálat szabályait. A szabadságharc végén a főhadiszálláson teljesít szolgálatot. A fegyverletétel utáni sorsáról nincs adat.